

(č. p. 275 a 274, parc. č. 313 a 314) a při západním lici opěrné zdi na sever od katedrály sv. Petra a Pavla (parc. č. 316; obr. 28). Zmíněné zahrady vznikly na počátku 17. století a přiléhají k opěrné zdi Petrova. Dům Petrov 1 byl historickým sídlem děkanů brněnské Královské stoliční kapituly sv. Petra a Pavla a od roku 2006 slouží jako Diecézní muzeum s informačním centrem. Dům Petrov 2 byl jedním z kanovníckých domů a později sloužil jako biskupská konsistoř.

Přestože záchranný archeologický výzkum nebyl, co se zemních prací týká, velkého rozsahu, společně s dokumentací situací při renovaci odkrytých nadzemních zděných konstrukcí přispěl k poznání dosud velmi málo prozkoumané části areálu Petrova.

Původní terén se v místech terasových zahrad nacházel podstatně hlouběji, než je tomu dnes, v případě terasy u domu Petrov 2 byl terén v průběhu pozdního středověku o cca 2,5 m níže než v současnosti. Samozřejmě vlivem sklonu terénu směrem od západu k východu se hloubka v závislosti na poloze v rámci parcely lišila. V případě zahrady u děkanství byla situace obdobná, původní středověký terén se v její východní části nacházel přibližně na úrovni povrchu Uličky Václava Havla a postupně stoupal směrem k jihozápadu, kde již pod patou opěrné zdi Petrova byly místy patrné výchozy skalního podloží. Jak ukázaly výsledky dokumentace některých sond, nacházely se v prostoru zahrad měšťanské domy, které nejpozději v době po zřízení zahrad zanikly, respektive musela být jejich podoba radikálně upravena. V případě domu dokumentovaného v rámci sondy S06 stojíme před zajímavým, a pro

brněnské prostředí unikátním, dokladem postupného vývoje měšťanské zástavby od spalitelných k trvalým stavebním konstrukcím.

Nejpozději při raně gotické přestavbě a zvětšení kostela sv. Petra před polovinou 13. století muselo dojít k rozšíření stíněného temene petrského návrší. Na severovýchodní straně zdi a severně od kostela, byla nejspíše tehdy vystavěna opěrná zeď a dosypáním terénu za ní bylo dosaženo patřičného zvětšení staveniště a hřbitova. Dokumentované zbytky vrcholně středověkého zdiva u paty stávající opěrné zdi (S01) a jeho fragmenty zjištěné při dokumentaci sond S5 a S10 mohou představovat pozůstatky této starší opěrné zdi. Pravděpodobně někdy v průběhu 15. století byla v souvislosti s přestavbou kostela sv. Petra vystavěna, snad s částečným využitím konstrukcí předchůdce, dodnes dochovaná opěrná zeď s masivními opěráky. Ta umožnila srovnání terénu kolem kostela a rozšíření jeho staveniště a zároveň prostoru hřbitova. Snad až po dokončení přestavby kostela někdy v průběhu 1. poloviny 16. století byla na opěrnou zeď nadstavěna cihlová ohradní zeď hřbitova s dekorativním cimbuřím. Při další, zřejmě barokní, úpravě a po navýšení terénu hřbitova bylo cimbuří zazděno a koruna zdi zvýšena.

Vlastní terén zahrad, jak ho známe dnes, vznikl pravděpodobně jednorázovou akcí někdy v období intervalu konce 16. až poloviny 17. století. Na místě původních středověkých měšťáků byly vystavěny terasní zdi podél dnešní Uličky Václava Havla a nasypán terén okrasných zahrad přibližně do dnešní úrovně za pomoci navážek sutového charakteru (S01, S02, S07–S09). V rámci sondy S03 se podařilo částečně dokumentovat i stavební vývoj zázemí raně novověké zahrady, jejíž součástí byla tradičně např. zde dokumentovaná grotta (umělá jeskyně) nebo hned v sousedství ve skále zasekaná poustevna (Kolařík 2020).

Literatura

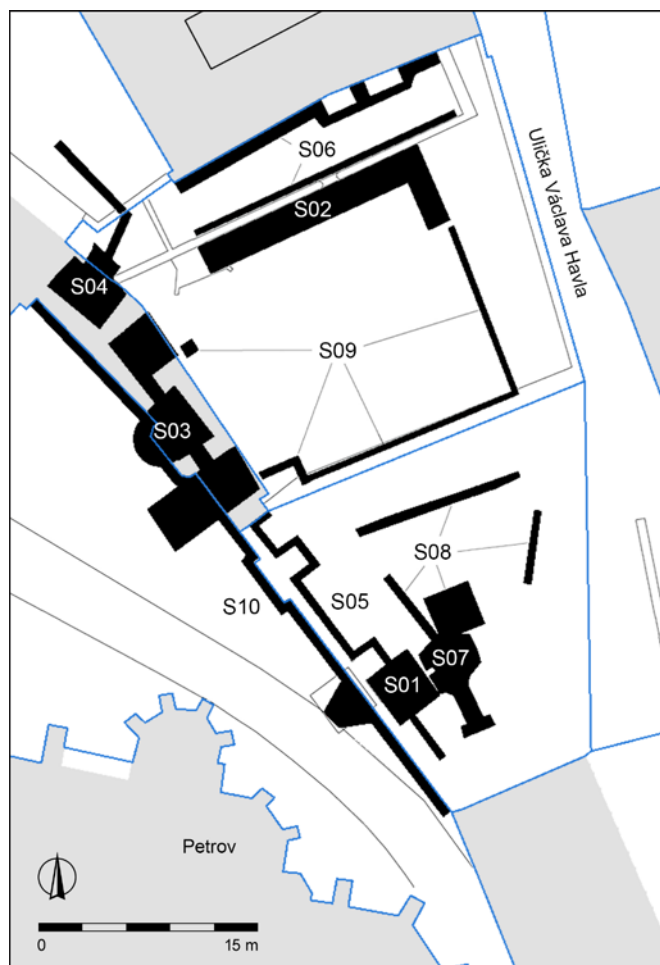
Kolařík, V. 2020: *Brno, Petrov 1, 2 – „Revitalizace a zpřístupnění zahrad NKP Petrov, Brno“*. Rkp. nálezové zprávy, č. j. 72/2018.

Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation of the area delimited by Petrská, Petrov and Ulička Václava Havla Streets took place within the framework of the revitalisation of the gardens at the Petrov national cultural monument in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 28). Some test pits documented original burgher houses and remnants of high medieval masonry near the foot of a preserved retaining wall of the complex around the Church of St Peter. The gardens probably came into existence sometime between the late 16th and the first half of the 17th century.

Václav Kolařík

Obr. 28. Brno, ulice Petrov (A072/2018). Lokalizace zkoumaných sond. Archaia Brno z. ú.

Fig. 28. Brno, Petrov Street (A072/2018). Localisation of the examined test pits. Archaia Brno z. ú.

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)
Žerotínovo náměstí, ul. Veverí, Moravské náměstí,
parc. č. 280/1, 342, 783/1, 802.

Středověk, novověk. Město. Jiná evidence. Záchranný výzkum.

Uložení nálezů: dočasně Archaia Brno z. ú.

Lokalizace: WGS-84 – 49.1991661N, 16.6054475E; 49.1984861N, 16.6039778E; 49.1979464N, 16.6024436E

Archeologický výzkum byl realizován v souvislosti s rekonstrukcí plynovodu na Žerotínově náměstí (obr. 29). Zajistila ho společnost Archaia Brno z. ú. ve spolupráci s Ústavem archeologické památkové péče Brno (akce č. A47/2020). Terénní část výzkumu se uskutečnila ve dnech 31. 7. až 17. 8. 2020.

Území, na kterém se realizovaly stavební práce, se nachází v nedalekém sousedství historického jádra města a od počátků Brna ve 13. století bylo zapojeno do okolní sídelní struktury. Tvořila ji předměstí, jež spadala pod jurisdikci města a vůči městu byla zpoplatněna daněmi, a několik dalších osad a sídel, která měla rozličný status.

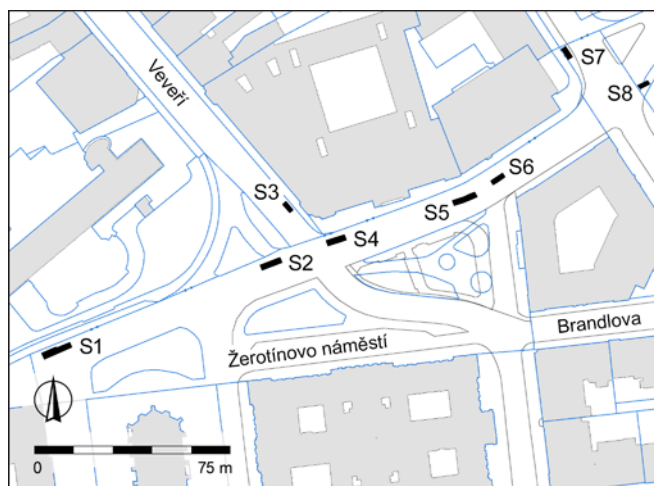
Geologické podloží se podařilo dosáhnout pouze ve výkopech ve východní části dotčeného prostoru. Představoval ho půdní horizont (ornice), který dosedal na sprašovou návěš. S obdobím středověku je možné spojit pouze několik uloženin. Výkopem byla narušena jáma, z níž byly zachyceny pouze horní hrana segmentu jižní stěny a svrchní části výplně. Velice pravděpodobná se zdá interpretační varianta, v níž můžeme výkop ztotožnit s korytem potoka, který podle archivních pramenů tekł z dnešní Údolní ulice po severním obvodu města (dnes severní hranice Žerotínova a Moravského náměstí) a z pravé strany ústil původně do Ponávky a později do Hutterova rybníka.

O potoku mnoho podrobností nevíme. Je možné vyslovit hypotézu, zda původně nesměřoval jeho tok jinudy, a teprve s výstavbou města byl přeložen na severní obvod. Předpokládalo by to výkop umělého koryta, snad mohly být využity také sníženiny či deprese terénu v původním georeliéfu předmětného území. Linie koryta je patrná na obrazech z poloviny 17. století, které zachycují obléhání Brna švédskými vojsky v roce 1645 (uloženy v Muzeu města Brna – inv. č. 2284 a 2285). Úsek podél severní hranice dnešního Žerotínova náměstí až k Hutterovu rybníku se zde jeví jako poměrně široké koryto bez přítomnosti vody. Je otázkou, zda jde o původní stav, nebo o úpravu švédského vojska, které ho využilo jako krycí zákop. Původní šířku do jisté míry potvrzuje vyobrazení mostů při dnešních ulicích Lidická a Veverří. Je také otázkou, zda obléhatelé svedli vodu potoka jinam, nebo jí neprotékalo tolik, aby k tomu byli nuceni. Případně mohlo být koryto suché a zaplavováno jen sezónně nebo v určitých periodách. Nevíme, zda a případně jaké úpravy koryta proběhly v souvislosti s výstavbou bastionového opevnění města započatou ve 2. polovině 17. století. Do blízkosti jeho linie dosahoval vnější okruh budovaný v 1. polovině 18. století. Zhloubené koryto včetně přemostění na několika místech existovalo ještě na počátku 19. století (viz plán z roku 1802 – uložen v Archivu města Brna – K12). Na indikačních skicích již není zakresleno.

Jmenované svrchní výplně zachycené výkopu obsahovaly četné zlomky keramických nádob, které je možné datovat do 17. (zřejmě jeho 2. poloviny), případně 18. století. Snad lze přistoupit na hypotézu, že umístění uloženin odpovídá tomuto období a souvisí s regulací původního koryta během výstavby bastionového opevnění. Může však jít i o zásypy až z 19. století, kdy koryto definitivně zaniklo.

V západní části dotčeného prostoru se potvrdil již známý poznatek, že zde došlo v období středověku, a především novověku k výraznému navýšení terénu. Povrch geologického podloží se místy nachází až 5 metrů pod stávajícím povrchem. Aktuálně byla zachycena horní sekvence archeologického souvrství, která náleží období novověku.

Tvořil ji poměrně velký počet uloženin, které měly rozličné složení a parametry. Obecně je však lze všechny prohlásit za navážky. Upřesnění či změnu interpretace by mohla přinést pouze jejich plošně provedená exkavace. Ta by také umožnila přesnější datování jednotlivých vrstev a následné rozčlenění souvrství po jednotlivých historických obdobích. V utváření souvrství je však zřejmě nutné předpokládat několik základních fází spojených v tomto prostoru především s budováním bastionového opevnění města ve 2. polovině 17. století, jeho posilováním v 1. polovině 18. století a jeho demolicí a planýrováním v 19. století. Potvrzením postupného vývoje je přítomnost kamenného dláždění (Zůbek 2020).

Obr. 29. Brno, Žerotínovo náměstí. Vyznačení výkopů stavby – sondy S1 až S8. Archaia Brno z. ú.

Fig. 29. Brno, Žerotínovo Square. Construction excavations are marked as pits S1 to S8. Archaia Brno z. ú.

Literatura

Zůbek, A. 2020: *Brno, Žerotínovo náměstí rekonstrukce plynovodu.*

Rkp. nálezkové zprávy, č. akce A47/2020. Uloženo: archiv Archaia Brno z. ú.

Summary

An excavation in Žerotínovo Square in Brno (Město Brno cadastral area, Brno-City District; Fig. 29) unearthed basic information about the composition of the historical terrain in the area. The most distinctive documented situation was a trench identifiable with the bed of a stream, which according to archival sources, ran from present-day Údolní Street and at first sight was a right-bank tributary of Ponávka Stream and later Hutter Pond.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Ponava, okr. Brno-město)

Ul. Botanická č. p. 70, parc. č. 254/2.

Novověk – industriální období. Areál nezemědělské výroby, areál těžby. Plošný odkryv. Záchraný výzkum. Uložení nálezu: Ústav archeologické památkové péče Brno, v. v. i.

Lokalizace: WGS-84 – 49.2111225N, 16.5986347E

Při výstavbě objektu tělocvičny u Sportovního gymnázia Ludvíka Daňka na brněnské Ponavě v září 2020 došlo při budování stavební jámy a základů k narušení původního cihlářského hliníku a následně i žárové vypalovací pece z období raného novověku. Zkoumaná plocha se nacházela v prostoru kdysi rozsáhlého zavezeného hliníku městské cihelny brněnského podnikatele s vlnou Rudigera Deyckse mezi objektem gymnázia a ulicí Ptašinského. Byl odkryt téměř celý půdorys šestikanálové pece o původních rozměrech cca 13 × 15 m v úrovni základů, kterým se vyhnulo rozebrání zdív. Na základě původní stavební dokumentace bylo možné výstavbu pece spojit s rokem 1871 (Holub 2018, 37, obr. 28).

Literatura

Holub, P. 2018: Historická plánová dokumentace brněnských cihlářských pecí. *Archeologia technica* 29, 32–41.